

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק קרה ב תמוז תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: גדה לב ירושלמי: יבמות כא

זאת עשו קחו לכם מחתות קרה וכל עדתו

ברש"י: כלים שחותרים בהם גחלים, ויש להם בית יד.

פלא הוא, שהמתין רש"י עד כאן מלפרש את צורתן של המחתות, והלא כבר נזכרו המחתות כמה פעמים בתורה.

ונראה לפרש על פי מה שנאמר לקמן: 'את מחתת החטאים האלה בנפשם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני ה' ויקדשו', ומפסוק זה למדו חז"ל (מנחות צט.) שמעלין בקודש ואין מורידין, שהרי מכאן דמעלין בקודש ואין מורידין, והלא גבי עדת קרה בהוראת שעה היתה המחתה מקום הקטרת הקטורת, שהקטירו אותה בתוכן ושם נשרפה, כמו שכתבו בתוספות ישנים, ואם כן היתה קדושת המחתות כמו קדושת גופו של מזבח, ובמה שעשו מן המחתות רקועי פחים צפוי למזבח לא היתה במחתות העלאה בקדושתן.

התירוץ לזה, כי הן אמת שלגבי גוף המחתות לא היתה כאן העלאה בקדושתן, אבל מכל מקום היתה העלאה בקדש לידות הכלים, שקודם לכן היו רק תשמישן לשמש את בית הקבול של המחתות, ועכשיו נעשו הידות עצמן גופו של מזבח.

מהטעם הזה הוזקק רש"י לפרש לנו כאן צורתן של המחתות, כדי לבאר לנו האיך למדים מכאן שמעלין בקדש ואין מורידין.

ע"פ בנין אריאל

נושאי הדף בעלון

סבון העשוי מחלב.....גדה לב

לא תתגודדו במנהג ובעיר

ירושלים.....גדה לג

ללמוד רפואה לישראל מטבע גוף

נכרים.....גדה לד

הנודר לעשות דבר 'מדי יום ביומו'

אם גם הלילות בכלל.....גדה לה

הנהגת שמיטה בב' שנים.....גדה לו

להתפלל שיתלק מהעולם, תפילה

על חולה שימות.....גדה לז

הנחת פרחים והדסים על מיטת

המת.....גדה לח

כפתור ופרח.....עמוד 5

סבון העשוי מחלב

בגמרא הובאה ברייתא שדרשה מהכתוב (ויקרא כב טו) 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירמו לה', לרבות זר שסך שמן תרומה שחייב כזר ששותה תרומה. עוד למדו איסור זה ממה שנאמר (תהלים קט יח) 'ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו'. ודנו הראשונים אם מן התורה סיכה כשתיה ואם בכל דיני התורה כן הוא, וכמו שיבואר.

התוספות (ד"ה וכשמן) הקשו, למה הביאו בסוגייתנו את הפסוק השני שהוא מדברי קבלה ואינו אלא אסמכתא כמבואר בשבת (פז.), אחר שהביאו הפסוק הראשון שהוא דרשה ומן התורה, והרי אחר הדרשה מן התורה אין להוסיף אסמכתא בעלמא. והביאו בשם רבינו תם שנקט שגם הפסוק הראשון אינו אלא אסמכתא, ומן התורה סיכה אינה כשתיה. ועוד אמר ר"ת, שאף חכמים שדנו את הסיכה כשתיה לא אסרו אלא סיכת שמן, אבל סיכה של שומן חזיר ושל חלב מותרת אף על פי שהם אסורים באכילה ושתיה. וכן כתבו בתוספות ישנים (יומא עו: ד"ה מנין) בשם רבינו יעקב, שאין שייך איסור סיכה כשתיה אלא לענין יום הכפורים, ולא בחלב.

והנה בשו"ע (יו"ד סי' קכג ס"ב) פסק, שאסור לעשות מרחץ מסתם יינם לחולה שאין בו סכנה. אך הרמ"א (שם סי' קנה ס"ג) כתב, שמוותר להתרפאות מסתם יינם ולעשות ממנו מרחץ אף על פי שהוא כדרך הנאתו, ובלבד שלא יאכל וישתה האיסור, הואיל ואין בו סכנה. וכתב בביאור הגר"א (שם ס"ק יז), שדעת השו"ע שאסור היא כדעת הרשב"א (שו"ת מכת"ס י"ט), ולדעתם סיכה כשתיה בכל דיני התורה וכל שכן רחיצה, ולכן איסורי הנאה דרבנן שאסורים באכילה ושתיה אסורים גם בסיכה ורחיצה. ואף על גב שסיכה כשתיה רק מדרבנן וכמו שכתבו התוספות בסוגייתנו, מכל מקום החמירו בה חכמים אפילו באיסור דרבנן, וכמבואר בסוגייתנו שהחמירו בה בתרומה, ומדובר בסוגייתנו בתרומת חוץ לארץ שאינה אלא מדרבנן, וכל שכן שהחמירו בזה באיסור יין נסך שהוא משום עבודה זרה, ואפילו בסתם יינם. אך הרמ"א מתיר ברחיצה כיון שלדעתו רחיצה אינה כשתיה.

ובביאור הלכה (סי' שכו ס"י ד"ה בשאר חלב) הביא דברי הגר"א, שמבואר מדבריו שלהלכה מחמירים בסיכה גם בשאר דברים ולא רק בשמן, אך כתב שמנהג העולם להקל ולרחוץ בבורית שלנו הנעשית מחלב, וסומכים על דעת רבינו תם, ורק כמה מדקדקים זהירים בזה. אך כתב שאם מצוי להשיג בורית שנעשית שלא מחלב בודאי נכון לחשוש לדעת המחמירים בזה.

ובפרי חדש (יו"ד סי' קיז סק"ד) כתב, שאף לדעת המחמירים שלא לסוך בחלב, יש להתיר לרחוץ בבורית העשוי מחלב, לפי שהחלב שבבורית פגום ואינו ראוי לאכילה. ואף על פי שהפרי חדש עצמו (שם סי' קח ס"ק כב) חלק על הצמח צדק (הקדמון, סי' מז) שהתיר לאומן המבשל את הבורית לטעום את התבשיל לדעת אם יש בה מלח די צרכה כיון שטעם הבורית פגום, ודעת הפרי חדש שאפשר שאסרו חכמים גם טעימה אפילו בדבר פגום [שהוא מותר באכילה מדאורייתא] משום שאין בני אדם מבחינים בין טעימה לאכילה, ודין שניהם אחד, ואין זו גזירה לגזירה אלא הכל גזירה אחת, שאם לא יגזרו לאסור טעימה לא תעמוד גזירת איסור האכילה. מכל מקום סובר הפרי חדש שזהו דווקא בטעימה, שהאנשים מחליפים אותה באכילה, אבל סיכה אין האנשים מחליפים אותה בשתיה, ולא גזרו בה חכמים בדבר שטעמו פגום. ובפרט שיש לצרף דברי רבינו תם המתיר לסוך בכל איסורי הנאה מלבד תרומה ויום הכפורים, ודבריהם נראים עיקר.

לא תתגודדו במנהג ובעיר ירושלים

בגמרא מבואר שאף על פי שחכמים גזרו טומאה על עמי הארץ, ברגל טיהרוה חכמים, שנאמר (שופטים כ יא) 'ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים', הכתוב עשאן כולן חברים. ובחגיגה (כו.) הובאו דברים אלו בשם רבי יהושע בן לוי. ובפשוט גדר האסמכתא היא לדון כל אחד מישראל לחבר בעלותו לירושלים לרגל, אך בירושלמי (ב"ק פ"ז ה"ז) הובא בשם רבי יהושע בן לוי עצמו שדרש את הפסוק (תהלים קכב ג) 'ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו', עיר שמחברת ישראל זה לזה. ומשמע שגדר הדין הוא לחבר את כל ישראל אלו לאלו. וכתב מהר"ץ חיות (ד"ה הכתוב) שבאמת שתי הדרשות ענין אחד הם, והוא על פי מה שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ג) שימים טובים המה כולם לשמחה ולקבוץ שיש בהם הנאה שרוב בני אדם צריכים אותה, ויש בהם גם תועלת לאהבה שצריכה שתהיה בין בני אדם בקיבוצם המדיני. עוד כתב הרמב"ם (שם פמ"ז), טעם תועלת החג הוא ידוע, למה שיגיע לאדם מן הקבוץ ההוא, והתחדש התורה בהפעולות ההוא, והתאהב בני אדם וחברתם קצתם אל קצתם. וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין ג:) שהלגימה מקרבת את הרחוקים, וכן הדבר להיפוך שגדול הפירוד שנעשה ע"י שמונע אדם את עצמו לאכול אצל ישראל חבירו, ובפרט אם זה מצד שאינו נאמן אצלו על המעשרות ועל הטהרות. וכיון שעיקר סיבת העלייה לרגל לירושלים במועדים היא בכדי לחבר את ישראל זה לזה, הוצרכו חכמים לתקן שיהיו כולם חברים, כיון שאם לא יתקנו כן לא יתחברו ישראל זה לזה. ועיי"ש שהארץ.

והנה כתב הרמ"א (או"ח סי' תצג ס"ג) בדבר חילוקי המנהגים שיש שנוהגים איסור תספורת בימי ספירת העומר מאחר פסח עד ל"ג בעומר, ויש נוהגים מראש חודש אייר עד עצרת [ועיי' משנה ברורה (שם) לענין המנהג בזמנינו], שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום איסור 'לא תתגודדו' (דברים יד א). ומבואר בדבריו ששייך איסור לא תתגודדו גם במנהגים ולא רק בדינים שנחלקו בהם מעיקר הדין. והמגן אברהם (סק"ו) הוכיח כן מדברי הירושלמי שהובאו בתוספות (פסחים יד. ד"ה שתי), שבירושלים היו נוהגים שלא לעשות מלאכה בערב פסח גם קודם חצות, ואף שיש מקומות שנוהגים היתר בדבר, מכל מקום בירושלים אסור כיון שמתקבצין שם אף ממקומות שנהגו בהן איסור. ונקט המגן אברהם שטעם הדבר הוא משום איסור לא תתגודדו, והוכיח מזה ששייך איסור לא תתגודדו גם במנהג, וגם אם מתקבצים בני ב' עיירות במקום אחד צריכים הם לנהוג מנהג אחד. וכן דעת התומת ישרים (סי' קע) והחתם סופר (שו"ת, ח"ו סי' פו) ועוד, ועיי' בשדי חמד (כללים מערכת הלמד כלל עט). אך יש סוברים שאין איסור לא תתגודדו במנהג, וראה אליבא דהילכתא (יבמות יד.) במה שנתבאר בזה. ודעת הפרי חדש (או"ח סי' תסח סק"ג) שאף בזמנינו נוהג איסור זה בירושלים ואין לעשות בה מלאכה בערב פסח גם קודם חצות, כיון שהיא מקום קיבוץ לאנשים מהרבה מקומות.

אך החתם סופר (שו"ת, ח"ו סי' א ד"ה הנה, סי' פו ד"ה ומכל הנ"ל) כתב, שיתכן שאין דין לא תתגודדו נוהג במנהג ולא בבני שתי עיירות שנזדמנו למקום אחד, אלא דווקא בירושלים שכל ישראל מתקבצים בשער אחד ברגל, ואמר רבי יהושע בן לוי שהכתוב עשאן כאחד חברים. ומבואר שקיבוץ זה שבירושלים עשאם כולם חברים, ולא היה ככל קיבוץ, ולכן נוהג בו דין לא תתגודדו. אבל לעולם אין איסור לא תתגודדו במנהג ובבני שתי עיירות המתקבצים למקום אחד.

ללמוד רפואה לישראל מטבע גוף נכרים

בגמרא הובא ספיקו של רב פפא בדין שכבת זרע של ישראל במעי נכרית, אם מסריח הוא לאחר שלושה ימים כשכבת זרע הנמצא במעי ישראלית, שאפשר שדווקא בישראל הוא מסריח כיון שדואגים על המצוות וגופם חם ומסריח, אבל נכרים שאינם דואגים במצוות אין גופם חם ואינו מסריח, או שמא כיון שאוכלים שקצים ורמשים גופם חם ומסריח. וכעין זה אמרו בעבודה זרה (לא:), שנכרים השותים משקים מגולים אינם מתים, כיון שעל ידי שאוכלים שקצים ורמשים מתחמם גופם.

וכתב החתם סופר (ע"ז לא: ד"ה אידי, ובקיצור בשו"ת יו"ד סי' קעה ד"ה והנה הב"ח, אהע"ז ח"ב סי' סא ד"ה וכל זה), שממיו תמה על שבעו"ה אין לנו מדרש חכמות הרפואות וכל רופאי ישראל לומדים בבית מדרש של האומות וחכמיהם, והרי כל חכמתם בנויה על טבע גופם של נכרים שאוכלים שקצים ורמשים ואינם דואגים במצוות, ואיך לומדים מזה על גופי ישראל שאינם אוכלים שקצים ורמשים ודואגים במצוות. והרי אפשר שכשם שלענין סרחון השכבת זרע הסתפק רב פפא אם יש שינוי בטבעם, כך גם לענין שאר רפואות הגוף.

ואמנם אם יחלה ישראל יסמוך על רופא חנם יתברך שיתן בפי הרופא ומחשבתו לרפאות נפשו, ושומר פתאים ה'. וגם לענין פיקוח נפש של חילול שבת ואכילה ביום הכפורים, גם אם לא יהיו דבריהם אלא כספק, גם כן מותר להציל את הנפש ולעבור איסורים ככל ספק פיקוח נפש שדוחה שבת.

אבל לענין איסור נדה צ"ע אם יכולים לסמוך על דברי הרופאים מאומות העולם שאינם יודעים דבריהם אלא על פי הנסיון בגופים של נכרים שטבעם שונה מטבע גופן של ישראל.

אך בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קפב) הקשה על החתם סופר, שהרי התוספות (ע"ז שם ד"ה דאכלי) הקשו, שבגמרא שם נראה שגופם של נכרים חם יותר משל ישראל כיון שאוכלים שקצים ורמשים, ולכן שתיית משקים מגולים אינה מזיקה להם. ובסוגייתנו מבואר להיפך שאפשר שגופם של ישראל חם יותר משל נכרים, כיון שדואגים במצוות, ולכן שכבת זרע שלהם מסרחת יותר.

ותירצו התוספות, שלענין להנצל מארס אין מועיל חום הדאגה במצוות אלא רק החום של אכילת שקצים ורמשים שיש להם בתוך הגוף, שהוא המבטל ארס של נחש.

ומבואר בזה שרק לעניינים הנכנסים במעיים יש לתלות שגופם של נכרים אינו כגופם של ישראל, כיון שחום של שקצים ורמשים הוא בתוך המעיים עצמם ואינו כחום של דאגה במצוות, אבל לענין שאר דברים אין לחלק בין חום גופם של ישראל על ידי דאגתם במצוות, לבין חום גופם של גויים על ידי אכילתם שקצים ורמשים.

ובלקוטי הערות לשו"ת חתם סופר (יו"ד שם אות כו) כתב, שמדברי החתם סופר (שבת פו: ד"ה ואם תימצי לומר) נראה שיסוד דבריו הוא על פי התוספות הנ"ל, ודעתו שכל מחלה היא כארס הנכנס לתוך הגוף, שאפשר שחום שקצים ורמשים משנה את טבע רפואתו. ועיי"ש שהביא מדברי עוד אחרונים שנשאו ונתנו בחידוש החתם סופר.

הנודר לעשות דבר 'מדי יום ביומו' אם גם הלילות בכלל

בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' קלא אות ג) נשאל מעיר אחת שהיו בה שני שובי"ם, ותיקנו בה תקנה שצריך כל שו"ב להראות לחבירו את סכיני השחיטה מידי יום ביומו. ופעם אחת הקצב הקיץ את השו"ב באמצע הלילה ושחט השו"ב בעצמו בלי לקרוא את השו"ב השני ועבר על התקנה, אולם השו"ב התנצל ואמר כמה טעמים למה לא עבר על התקנה במה שלא הראה את סכיניו בלילה, ואחד מהם הוא שהתקנה היתה להראות את הסכין מידי יום ביומו, והוא לא שחט ביום אלא בלילה. בתשובתו הביא, שבכמה מקומות בש"ס נראה שאם נאמר לשון 'יום' בכתוב אין הלילה בכלל, אף כשאין פשוטו של הכתוב להוציא את הלילה, כגון בסוגייתנו שהוצרכו ללמוד מהכתוב (ויקרא יב ב) 'דותה' לרבות את היולדת שהיא טמאה לידה גם בלילות, ופירש רש"י (ד"ה לרבות) שולא ריבוי זה היינו אומרים שהיולדת אינה מטמאה בלילה, לפי שנאמר בה (שם) 'וטמאה שבעת ימים', ומשמע שרק בימים היא טמאה ולא בלילות. ונראה מסוגייתנו שאם נאמר 'שבעת ימים' אין הלילות בכלל. וכעין זה אמרו גם בנדרים (עו:), שאם היה כתוב בהפרת נדרים רק 'ביום שמעו' (במדבר לו) לא היו הלילות בכלל, ולכך נאמר (שם ל טו) 'מיום אל יום' לרבות הלילות. אמנם בברכות (מ.) מבואר, שרק במקום שהכתוב כופל תיבות 'יום' שני פעמים משמע למעט לילות, כגון בפסוק (תהלים סח ב) 'ברוך ה' יום יום', שהקשתה הגמרא וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו. וכמו שפירש מהרש"א (ח"א שם ד"ה אמר) שמכפל הלשון נלמד למעט לילות.

וכתב בדובב מישרים, שבין אם תיבת 'יום' לבדה ממעטת לילות, ובין אם כפל תיבות 'יום יום' ממעט לילות, היה מקום לצדד שהשו"ב לא עבר על התקנה, כיון שלשונה הוא להראות את הסכין לשו"ב השני 'מדי יום ביומו', בכפל לשון 'יום', ואם כן אפשר שאין הלילות בכלל. ובטורי אבן (מגילה ז: ד"ה סעודת) חילק בזה בין דבר הנכתב בלשון עשה שאז אין הלילה בכלל יום, אבל בנכתב בלשון לא תעשה גם הלילה בכלל יום. ועל פי דבריו יש לעיין בלשון התקנה אם נכתב בשלילה או בקום ועשה.

אך שוב כתב בדובב מישרים, שאין נידון זה נוגע לתקנת השו"בים מחמת שני טעמים. הראשון, שכבר כתב המשנה למלך (מתנות עניים פ"ח ה"א) בשם הרשב"א (שו"ת, ח"ז סי' נא) שבלשון בני אדם נכללו הלילות בכלל הימים, ולכן מי שנדר לתת פרוטה בכל יום צריך לתת בין ביום ובין בלילה, ומבואר מדברי הרשב"א שבלשון בני אדם נכלל הלילה בכלל יום לענין זה שהחוב שקיבל עליו לעשות רובץ עליו לעשות גם בלילה, ולענין זה לא נכלל שיהיה נחשב ליום אחד ויהיה נפטר במה שנתן הפרוטה ביום רק צריך ליתן בלילה ג"כ, ואם כן אף כאן החיוב רובץ עליו להראות הסכין גם בלילה, משום שהלילה הוא גם כן בכלל הקבלה שקיבל עליו מידי יום ביומו להראות סכיניו, והקבלה מחייבתו מדין נדר שהולכים בו אחר לשון בני אדם. ומלבד זאת כתב, שלא יועילו כל הפלפולים כיון שבתקנה צריכים להתחקות ולהבין שורש תקנת השובי"ם, והרי שורש התקנה הוא שכל אחד יעמוד על המשמר ולהשגיח על השני שיהיו לו סכינים יפים בכל יום אחר השחיטה של אתמול, וא"כ אחרי שכבר שחט הרבה בהמות עד הערב וצריכים הסכינים בדיקה מחדש ומתינות הרבה, ואם יקיץ משנתו נים ולא נים בודאי אין דעתו צלולה, ובודאי בכלל התקנה הוא שיצטרך להראות את סכיניו לשו"ב השני, ועל כן לא טוב עשה, ומהיום והלאה יהיה זהיר בזה ולא ירהיב עוז בנפשו לעבור על התקנה, רק להיות ירא וחרד לעבוד מלאכת הקודש בזהירות יתירה כפי אשר הוא מצווה ועומד.

הנהגת שמיטה בב' שנים

והנה נחלקו הראשונים במנין שנות השמיטה, דעת הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"י ה"ו) בשם הגאונים שהיא הדעה שכמותה נהגו ברוב תפוצות ישראל, ויסודה על המסורת שביד הגאונים איש מפי איש, שהחורבן עצמו היה בשנת שמיטה, ומלאחריה מתחילין למנות שמיטין. אך שיטת רש"י (ע"ז ט: ד"ה נטפ"י) ועוד ראשונים, שהחורבן היה בשנה שאחר השמיטה כמבואר בגמרא (תענית כט.), ולפיכך יש להקדים את שנת השמיטה [מחשבונו של הרמב"ם] בשנה אחת [וראה בכסף משנה (שם פ"י ה"ד) כיצד הרמב"ם יבאר את הגמרא בתענית].

והנה בשנת ה' ש"מ קמו בצפת כמה חסידים ובראשם ר' יוסף אשכנזי המכונה 'התנא', וביקשו להחמיר על עצמם ולנהוג שמיטה גם בשנה זו, מלבד שנת ה' שמ"א שהיא היתה שנת השמיטה לדעת הרמב"ם [וגם דעת הגר"א (חו"מ סי' סז סק"ח בליקוט מהדורת פריעדמאן) היא, שהעיקר כדעת רש"י [אבל לא מטעמו], וכמו שכתב החזון איש (שביעית סי' ג ס"ק לג ד"ה ולענין) שהגר"א החזיק מאוד בשיטת רש"י, עד שהוצרך להעיר שנכון להחמיר גם כדעת הרמב"ם]. וחכמי צפת נידו והחרימו אותם על שנטו מהמנהג, וביקשו לכוף אותם שלא לנהוג שמיטה ב' שנים, מפני שהנהגה כחומרי ב' שיטות הרי הוא בכלל 'הכסיל בחושך הולך'.

ומהר"ש אשכנזי בעל יפה תואר נשאל בדבר חרם זה שהחרימו את חסידי צפת על שנהגו שמיטה ב' שנים כחומרי שתי השיטות, וכתב (קובץ בענייני השמיטה עמ' עו) שלא נכון היה להחרימם מחמת כן, וכמה טעמים בדבר.

ראשית דבריו כתב, שגם אם יש בדבר משום כסילות, אין בכך כדי להכריחם ולהעבירם מהחומרא שביקשו לנהוג בה, אלא יש להם לעמוד בסכלותם, ולמה לא נניחם בסכלותם, כי מי זה ערב ואחראי לתת לפתאים ערמה (עפ"י משלי א ד) [ומשמע מדבריו שאינה אזהרת איסור לנהוג כן, וראה לעיל מדברי המאירי והמשנה הלכות].

עוד כתב, שלא החשיבו ככסיל את הנהוג כשתי חומרות סותרות, אלא במי שמדעת עצמו בחר לנהוג כשתי הדעות, אבל חסידים אלו שנראה להם עיקר כשיטת רש"י ששנת השמיטה היתה בשנת ש"מ, ומה שנהגו גם בשנת שמ"א לא נהגו כן מדעתם אלא הוכרחו לנהוג כך מחמת מנהג מקומם שאסור לפרוש ממנו ומפני המחלוקת, אין בכך משום 'הכסיל בחושך הולך'.

עוד כתב, שלא אמרו שהעושה כשתי חומרות סותרות חשוב כסיל, אלא כשהוא יודע שההלכה כדעה אחת, ואף על פי כן הוא מחמיר גם כדעה האחרת. אבל מי שמחמיר כשתי הדעות מפני שהוא מסופק ואינו יודע כמי ההלכה, אין זה מנהג כסילות.

והדבר מוכרח, שאם לא כן יהיו כל הפוסקים כסילים, שהרי בכמה מקומות אנו מוצאים שהפוסקים מחמירים מחמת הספק, ואף בגמרא אנו מוצאים כן. ואף על פי שמעיקר הדין אין צריך להחמיר מספק אלא בדינים דאורייתא, ובדרבנן מקילים בספיקות, מכל מקום החסידים המחמירים על עצמם ונוהגים גם בדרבנן כדאורייתא אשרי חלקם, ועלינו לשבח ולפאר את העושה כמעשיהם, ובודאי אין להחשיבם לטועים.

להתפלל שיסתלק מהעולם, תפילה על חולה שימות

בגמרא מובא מעשה ברב אסי שהטיל שמתא על שילא בר אבינא על פי שליחות רב אחר פטירתו, ומתוך כך חלש רב אסי והסתלק מהעולם, הלך שילא ואמר לאשתו שתכין לו תכריכים כיון שהולך הוא להסתלק מהעולם להסביר עצמו לפני רב כדי שלא יאמר לו רב אסי דברים עליו, הכינה לו תכריכים ונפטר.

וכתב המהרש"א (ה"א ד"ה צבית), שאפשר שהיה חש בגופו שימות גם הוא על ידי השמתא שנעשה בו, ולכן אמר לה להכין תכריכים. אך בספר חסידים (מכ"י פארמא, סי' תתשמט) ובאור החיים (ויקרא כו ג, אופן כא) נקטו, שעל פי רצונו של שילא היתה הסתלקותו מהעולם, ולא מחמת השמתא. וכתב בברכת שמעון (הגהות על אור החיים שם), שדבריהם הם שלא כהמהרש"א אלא כפשטות הגמרא, שאמר לאשתו שתכין לו תכריכים כדי שלא יאמר עליו רב אסי דברים לפני רב, הרי שרק ברצונו הוא שנסתלק לחיי עד.

וכתב על זה באור החיים, שמכאן נלמד שבעלי התורה יכולים ללכת לעולם העליון כשהם חפצים ורוצים ללכת, הגם שעדיין לא הגיע זמנם ולא שלח המלך אחריהם, ובזה פירש הכתוב (ויקרא שם) 'אם בחוקתי', בסיבת חקותי שאתם עמלים בהם, אתם ברשות עצמיכם, אם תרצו ללכת 'תלכו', ושלא כשאר בני אדם שאינם מתים על פי רצונם, כמו ששנינו באבות (פ"ד מכ"ט), על כרחך אתה מת ועל כרחך אתה חי.

ובספר אהלי צדיקים (עמ' ס) הביא דברי האור החיים, וכתב שכן אירע עם הרה"ק ר' רפאל מברעשד, שהתברך מרבו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ באריכות ימים ושנים, פעם אחת בערב שבת קודש כאשר הלך לבית המרחץ היה שם באותו מרחץ מוסר אחד, ויהי כאשר בא לרחוץ את עצמו היו שם אנשים ששנאו את המוסר מחמת המסירות שלו, ולקחו כלים עם מים חמים רותחים ושפכו על המוסר ומת שם במרחץ, ובניו של המוסר הלכו לקבול על האנשים הנ"ל בערכאות, ולקחו את הרב רבי רפאל שיהיה עד בדבר כי ידעו בבירור שרבי רפאל יגיד האמת, כי על שאר האנשים שהיו בבית המרחץ היה להם חשש שמא יטענו טענות שקר שלא ליתן את האנשים האלה אשר שפכו מים רותחים על המוסר שיתפסו בבית האסורים, אבל על הרב רבי רפאל ידעו בבירור שלא יעיד עדות שקר בשום אופן כי היה נקרא בפי כל 'רבי רפאל איש האמת'. וכאשר קיבל רבי רפאל את ההזמנת עדות הנקרא 'טערמין' בערכותיהם ליום פלוני להעיד עדותו, שלח לאנשי חברה קדישא, ואמר להם שהגם שיש לו ברכה מרבי פנחס מקאריץ שיאריך ימים מאד, אף על פי כן הוא מוחל את הברכה מחמת שאינו יכול להעיד בדבר הזה, לכך מוכרח הוא ללכת לבית עולמו, ושלא אחר התכריכים ולבש אותם, ואחר כך יצאה נשמתו. ובספר חסידים כתב, שיש דבר שאדם יודע לעשות שבכל עת שיחפוץ ימות, והקשה איך עשה כן שילא, והרי אסור לאדם לקרב את מיתתו, כמבואר בבבא מציעא (פו.) שרבי חנינא בן תרדיון לא רצה לפתוח פיו, ואמר 'תינח נפשיה דההוא גברא'. ותיריך, ששילא לא עשה דבר זה שמתים על ידו, אלא ביקש בתפילה מה' שימות, ובזה אין איסור.

והר"ן (נדרים מ. ד"ה אין מבקש) כתב לענין תפילתם של אחרים, שלפעמים צריך לבקש רחמים על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה. ובספר פלאות עדותיך (סי' יג) הביא מכמה מקומות בש"ס שתנאים ואמוראים התפללו על עצמם שימותו, וביאר החילוק בין עשיית סגולה שימות לבין תפילה שימות, שסגולה היא דבר שיש בו כח הריגה, אבל בתפילה אינו עושה דבר אלא מבקש מה' שיעשה כרצונו. ועיי"ש שהאריך בעניינים אלו.

הנחת פרחים והדסים על מיטת המת

כתב בקרית חנה דוד (סקלי, ח"א לקוטים סי' ג), שמה שנוהגים אנשי אירופה להניח בוקי'ס, דהיינו חבילות של מיני בשמים ומיני פרחים ושושנים על מיטה של מתים, יש לזה סמך מהמבואר בסוגייתנו במעשה בשילא ורב אסי שכשנפטר שילא ראו שפרח הדס ממיטתו של זה למיטתו של זה, ואמרו שמשמע שהתפיסו זה עם זה. ופירש רש"י (ד"ה דקא פרח), שהיו רגילים להניח הדס על המיטה, וההדס של אלו היה פורח והולך ממקום למקום, ומנהג ישראל תורה. וכן מבואר גם בביצה (ו.) שהיו קוצצים הדס לצורך המת, ופירש שם רש"י (ד"ה אסא) שהיו מניחים הדס על מיטתו של מת לכבודו.

וכבר כתב בשו"ת הרד"ך (בית יח), שיש דברים שהיו נוהגים במתים בימי האמוראים, ואחד מהם הוא הנחת הדסים על מיטתו של המת, כמבואר בסוגייתנו ובביצה (שם). אך כתב שאין נוהגים כן בזמננו.

אך בנחלת מאיר (פריימאן, ד"ה דקא פרח אסא) כתב בתחילת דבריו, שלכאורה יש ללמוד מסוגייתנו שמוותר להניח הדסים או ציצים ופרחים על המיטה של מת, ואין בזה משום חוקות הגויים, כיון שהוא מנהג שכבר נהגו בו ישראל משנים רבות ואין עושים כן משום שדרכי הגויים הם אלא משום מנהג ישראל [ראה פניני הלכה סנהדרין (נב): שדעת רוב הפוסקים (שו"ע י"ד סי' קעח ס"א) שבאופן זה אין משום חוקות הגויים, אך עיין בביאור הגר"א (שם סק"ז)]. ולפי זה מה שאמרו בסוגייתנו שההדס פרח ממיטה למיטה הוא לאו דווקא, והוא הדין בציצים ופרחים.

אך שוב כתב, שאחר העיון במהרש"א (ח"א ד"ה צבית) נראה, שלא היה מנהג כל ישראל בהנחת פרחים על המיטה, שכתב שהטעם שפרח ההדס, הוא משום שהצדיקים שנקראו הדסים עשו שלום, כמו שנאמר על הצדיקים (זכריה ח, ת, ראה מגילה ג.) 'והוא עומד בין ההדסים'. ואם כן נוכל לומר שלא היו נוהגים בהנחת פרחים וציצים אלא רק הדסים, ולא על מיטתו של כל אחד אלא רק על מיטות הצדיקים שנקראו הדסים. אבל לסתם מת אסור להניח הדסים וציצים ופרחים, ויש בו משום חוקות הגויים.

ובמורשת משה (ד"ה חזו) העיר עוד, שבימיהם היו מניחים ההדס כדי למנוע ריח המת, ואם כן בימינו שמניחים מחמת שכך נוהגים הגויים ולא משום ריח המת, הרי זה אסור משום חוקות הגויים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

כפתור
התורה

טומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוינהו רבנן וכו'

כתיב (יחזקאל לו לו-לח) 'כה אמר ה' אלקים עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם ארבה אותם כצאן אדם כצאן קדשים כצאן ירושלים במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וכו', והוא פלא מה ענין הצירוף של אדם וצאן, וברש"י פירש שלא יהיו עונותיהם נזכרים עליהם, ואינו מובן מנין לרש"י לומר שלא יהיו עונותיהם נזכרים עליהם. אכן יש לומר, על פי המדרש (שמו"ד כד ג) 'ויסע כצאן עמו', מה הצאן אפילו מחבלת את האילנות אין בעליה מעלין עליה, כך ישראל אף על פי שהן חוטאין הקב"ה נוהג בהם כצאן, אי מה הצאן אינה מקבלת מתן שכר יכול אף ישראל כן שקראם צאן אין להם מתן שכר, ת"ל 'ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם', צאן לעונשין ואדם למתן שכר.

זה פירוש הכתוב, 'ארבה אותם כצאן אדם', היינו שיהיו בבחינת צאן לעונשין, שלא יהיה מקפיד עליהם לענוש אותם על עונותיהם, ואדם למתן שכר בעד כל דבר טוב שיעשו, זהו שפירש רש"י שלא יהיו עונותיהם נזכרים עליהם. וזהו שמסיים הכתוב 'כצאן ירושלים במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם' וכו', היינו על פי מה שאמרו טומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוינהו רבנן, דכתיב 'ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים', ופירש רש"י בכל זמן שישראל נאספים במקום אחד קרי להו חברים ורגל היינו אסיפה. זהו שאמר הכתוב 'כצאן ירושלים במועדיה', שטומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוינהו רבנן וכו' וד"ל.

(ישא ברכה, כי תשא)

כי קא נח נפשיה דרב א"ל לרב אסי זיל צנעיה ואי לא ציית גרייה וכו'
אזל שילא אמר לדביתהו צבית לי זוודתא וכו' צביתה ליה זוודתא נח נפשיה דשילא

כתיב (ויקרא כו ג) 'אם בחקתי תלכו וכו', ירצה על דרך מה שאמרו במשנת חסידים (אבות פ"ד מכ"ט) ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה חי, שאין אדם מת ברצונו אם יחפוץ למות, ואמרו במסכת נדה וז"ל כי קא נח נפשיה דרב א"ל לרב אסי זיל צנעיה ואי לא ציית גרייה, הוא סבר גדייה אמר ליה, בתר דנח נפשיה דרב אמר ליה הדור בך דהדר ביה רב וכו' גדייה וכו', נח נפשיה דרב אסי, אזל שילא אמר ליה לדביתהו צבית לי זוודתא וכו' צביתה ליה זוודתא ונח נפשיה דשילא עד כאן. הרי שבערך בעלי התורה יכולין ללכת לעולם העליון כשהם חפצים ורוצים ללכת הגם שעדיין לא הגיע זמנם, ולא שלח המלך אחריהם והוא מאמר 'אם בחקתי', בסיבת חקתי שאתם עמלים בהם אתם ברשות עצמיכם, אם תרצו ללכת תלכו.

(אור החיים, בחוקת)

פרשת השבוע

'עוז והדר'

חומש אור החיים המבואר

ספר זה
משתחרר
במבצע
שבוע הספר

ביאור 'מאורי אור'
וילקוט 'מאורי החיים'
ערוכים בתכלית הפאר
יוצרים שלמות
מחודשת לספר הקדוש

עד כה יצאו לאור:
בראשית א', ב',
במדבר א', ויקרא א'
דברים א', ב'.

~~58 ₪ נכרך~~
מבצע 48 ₪ לכרך

חומש רש"י המבואר

ביאור מושלם
ומתומצת על כל
תיבה ותיבה מדברי
רש"י בתוספת
מילואים בסוף הספר

עד כה יצאו לאור:
בראשית, במדבר,
דברים.

58 ₪
לכרך

חומש ספורנו המבואר

ביאור נרחב עם
הנוסח המדויק
שיצא תחת יד המחבר
מבטיחים הבנה
מדויקת בדבריו
ובתיבותיו

ניתן להשיג
את הסט בשלמותו

5 כרכים
240 ₪

חומש רמב"ן המבואר

ביאור דבריו הדק
היטב עם לקט
נרחב ממאמרי חז"ל
והשלמת העיניינים
הנידונים בדבריו

עד כה יצאו לאור:
בראשית א', ב',
שמות א', ב',
דברים א', ב'.

58 ₪
לכרך

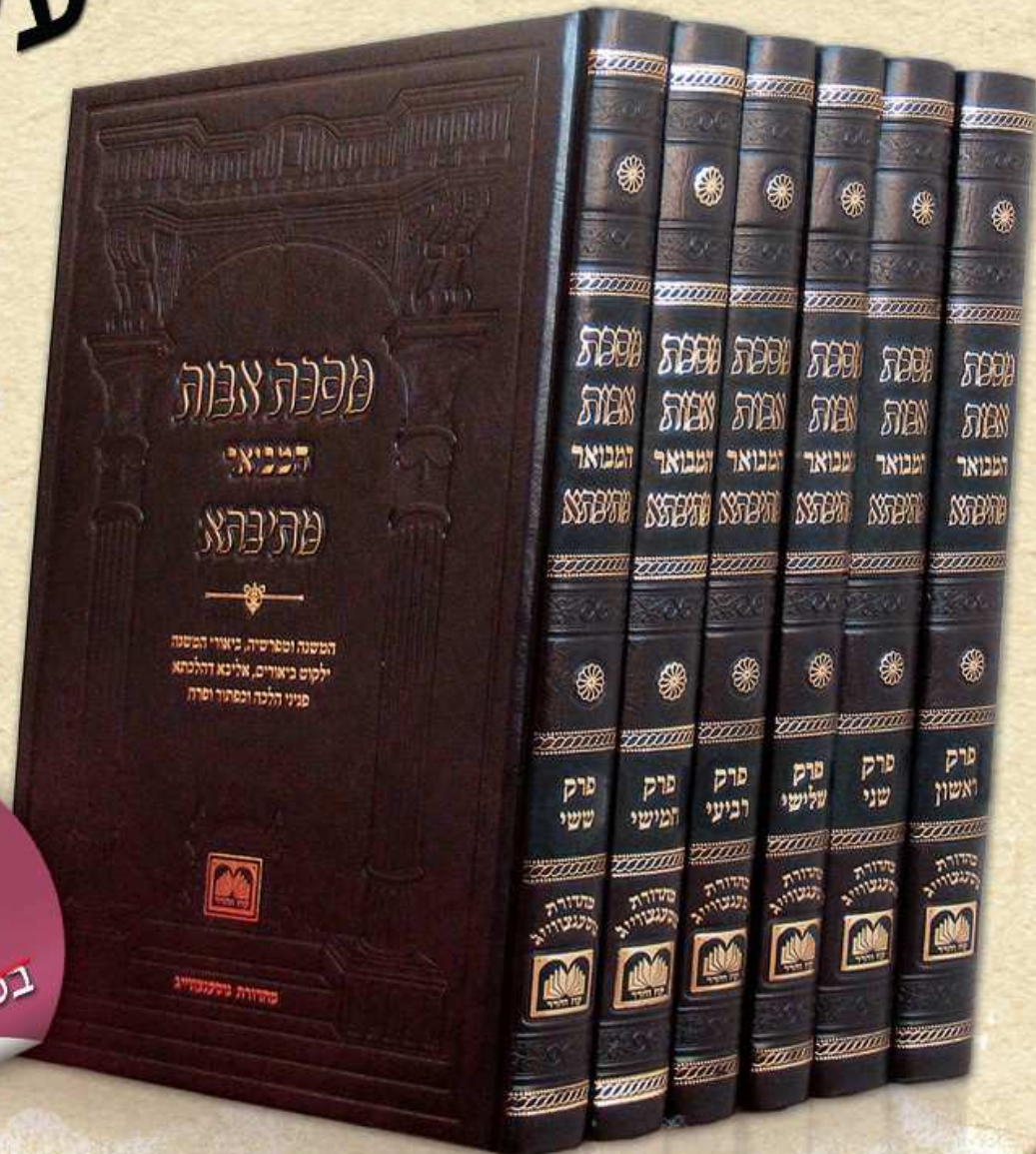
להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

פרקי אבות 'עוז והדר'

מתיבתא על מסכת אבות

כינוס עשיר
מאוצרותיהם של חכמי
הדורות, הדיוק האיכות
והפאר מתמזגים במאות
מעלות טובות והוספות
רבות. בעמוד משובב לב
ומאיר עינים שטרם
נראה כמותו.

במבצע מיוחד
לשבוע הספר
228 ₪
בלבד
~~במקום 269 ₪~~

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

סעודת שבת 'עוז והדר'

זמירות שבת מתיבתא

פנינים וביאורים מאלפים
ערוכים בפאר והדר
משולבים באוצר בלום
מאורחות חייהם
של צדיקי הדורות.

מבצע
49 ₪
בלבד
במקום 59 ₪

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66